

והכוונה אילנות [כגון: פירות דקל, וכדומה] (לחם שלמה שם, בדעת השו"ע שם).

שש תקיעות תוקעין ערב שבת. שתוקעים שני סדרים של 'תקיעה תרועה תקיעה' (ראה רש"י ותוס' ד"ה שש), התר"ת הראשון מחולק לשלשה זמנים שונים שבהם מתחילים בשביתה ממלאכה [כמבואר להלן בגמ'] ואת התר"ת השני תוקעים בפעם אחת לקבלת שבת, ולקבלת שבת לא מספיק לתקוע תקיעה בודדת אחת, לפי שתרת"ת הוא סדר תקיעה בכל מקום (מהר"ל).

ראשונה להבטיל את הקעם ממלאכה שבשדות בעוד היום גדול, בשביל שיספיקו להיכנס לעיר ולקנות צרכי סעודה ולהכניס (ר"ף), וזמן תקיעה זו בזמן 'מנחה גדולה' (מג"א א"ח רנ"א, ד), ויש סוברים, בזמן 'מנחה קטנה' (ראש יוסף). ■ להלכה, בזמננו לא נהגו פועלי השדות לשבות ממלאכה מזמן מנחה גדולה, לפי שאנשי ביתם מכינים עבורם את צרכי השבת, ואם הם ראי שמים יפסיקו ממלאכתם בזמן מנחה קטנה (ביאה"ל שם, א).

שניה להבטיל עיר וחנויות, ולא נתנו חכמים שיעור זמן שהיה קבוע בין תקיעה הראשונה לשניה, ובין השניה לשלישית, שעוד היום גדול ואין קפידא בשיעור הזמן, אבל בין השלישית לרביעית שהן בסוף היום וסמוך לקבלת שבת וזמנן מצומצם, נתנו חכמים שיעור זמן קבוע [כמבואר להלן] (ר"ף לעיל, י ב מדפי הר"ף).

ושוקה כדי צליית דג קטן, שלאחר שהדליקו את הנר יכולים לצלות דג קטן, שעדיין מותרים בעשיית מלאכה, שהדלקת הנר אינה גורמת לקבלת שבת (רא"ש; ריב"א), ויש מפרשים, שזהו שיעור בעלמא שניתן לתקוע להמתין בין התקיעות פרק זמן קצר המספיק לצליית דג קטן, או להדבקות פת בתנור, אבל לאחר הדלקת נרות, אסור לעשות מלאכות, שבהדלקת נרות מקבלים את השבת (ר"ף לעיל, י ב מדפי הר"ף ע"פ שיטת הבה"ג; חידושי הגר"א). ■ להלכה, יש סוברים שבהדלקת נרות מקבלים שבת, ונחלקו הפוסקים לדעה זו, האם מועיל להתנות במפורש שהדלקת הנרות לא תחשב כקבלה, ויש חולקים וסוברים שאין קבלת שבת תלויה בהדלקת הנר (שו"ע א"ח רס"ג, ז), והמנהג, שהאשה המדולקת מקבלת שבת בהדלקה, ויכולה להתנות שלא לקבל את השבת, ושאר בני הבית, לא מקבלים שבת בהדלקת הנר (רמ"א שם).

או כדי להדביק פת בתנור, וקודם חשיכה יקרמו פני הפת בתנור, שבשבת אסור לשהות בתנור פת שלא קרמו פניה, שמא יחתה בגחלים (רש"י, ע"פ מג"א רנ"ג, כו).

ותקוע ומריע ותוקע, ושובת - שבתקיעות אלו חלה השבת על הציבור (רש"י), ואף שעדיין לא שקעה החמה, מצוה להוסיף מחול על הקודש (מאירי; ביאור הגר"א א"ח רס"א, ח). ויש מפרשים גדר השביתה בשעה זו, מתקנת חכמים לפרוש ממלאכה, בשביל להתרחק מאיסור שבת, וכדרך שפורשים ממלאכת השדות והחנויות בתקיעות הראשונות, ואין זה שייך למצוות תוספת שבת או לקבלת שבת (פרי יצחק א, ח, בדעת הסוברים שהמצוה להוסיף מחול על הקודש נוהגת רק ביום הכפורים).

מה נעשה להם לבלבדים וכי' ושובתין מתוך מריעין, שהבלבדים לא רצו לקבל שבת בתקיעה, מפני חשש הטועים, שיעשו מלאכות לאחר התקיעה השניה בחושבם שזו התקיעה הראשונה, ואילו בתרועה אי אפשר לטעות (יעב"ץ).

כוכב אהד יום וכי', שסימן הכספת הרקיע שהביאה הגמ' לעיל (לה, ב) אין הכל בקיאים בו, לכך נתנו סימן נוסף, סימן הכוכבים (מאירי), ויש מפרשים להיפך, שלכוכבים צריך בקיאות לדעת מי הם כוכבים בינונים, לכן נתנו סימן הכספת הרקיע (ביאור הגר"א רס"א, יא, וביאה"ל רצ"ג, ב ד"ה משידאו).

שנים בין השמשות, שאמנם אמר הכתוב (נחמיה ד, טו) 'עד צאת הכוכבים' ומיעוט כוכבים שנים, אין לומר שבראית שני כוכבים היא לילה ודאי, משום שביציאת כוכב ראשון עדיין יום הוא ודאי, לכן צריך שני כוכבים אחרים חוץ ממנו (ע"פ ירושלמי ברכות א, א).

שלשה לילה, ויציאת הכוכבים הם רק סימן שהגיע לילה, אבל לא שהם הגורמים את הלילה, והראיה, שבים הראשון של מעשה בראשית נאמר (בראשית א, ה) 'ויהי ערב ויהי בוקר', הרי שכבר היתה מציאות של לילה עוד טרם שנבראו הכוכבים ביום הרביעי (קובץ שיעורים פסחים ב).

אלא בינונים ■ להלכה, צריך להזהר לא לעשות מלאכה במוצאי שבת עד שיראו שלשה כוכבים קטנים (שו"ע א"ח רצ"ג, ב), שמן הדין די בבינונים, אלא שאין אנו בקיאים ושמא הם גדולים הנראים ביום, לכך אנו מצריכים קטנים (משנ"ב שם, ג).

העושה מלאכה בשני בין השמשות חייב חטאת ממה נפשך, שעשה מלאכה כל בין השמשות של ערב שבת ומוצאי שבת בהעלם אחד, שאם עשה המלאכה רק במקצת בין השמשות, יש להסתפק שמא בערב שבת עשה את המלאכה בעוד יום, ובמוצאי שבת עשה כשכבר לילה, ואי אפשר לחייבו חטאת בודאות, אלא אשם תלוי על הספק (רש"י).

ולאו דוקא שעשה המלאכה כל בין השמשות ממש, אלא שעשה בבין השמשות השני מוקדם יותר מאשר בבין השמשות הראשון, או שעשה בשניהם באותו הזמן בשווה, שאז חייב ממה נפשך, למעט אם עשה בבין השמשות הראשון בתחילתו, ובבין השמשות השני עשה בסופו, שאינו חייב חטאת, משום שיש לצדד ולומר שכשעשה בבין השמשות הראשון היה עדיין יום, וכשעשה בבין השמשות השני כבר היה לילה (מגיד משנה שבת ה, ד, בדעת רש"י).

ודוקא אם עשה בהעלם אחד, שאילו עשה בשני העלמות, מלבד חיוב החטאת היה גם חייב אשם תלוי, שהרי כאמור המדובר באופן שעשה מלאכה כל בין השמשות, ויש להסתפק שמא סוף מלאכתו בבין השמשות הראשון היה לילה, ותחילת מלאכתו בבין השמשות השני היה יום, ומלבד החטאת היא חייב גם באשם תלוי, מחמת ספק שמא שני בין השמשות היו שבת, שהראשון כבר היה לילה והשני יום, ואם נזכר ביניהם שהיום שבת או שהמלאכה אסורה, עשה שתי מלאכות בשתי העלמות, ויש לחייבו גם אשם תלוי משום ספק זה, ובהכרח שעשה את המלאכות בהעלם אחד, שאז גם אם עשה את שתי המלאכות בשבת, חייב רק חטאת אחת (רעק"א, בדעת רש"י).

אדם ששא אריש דקלי אתלו שרנא, ודוקא דקלים, משום שהם גבוהים יותר משאר אילנות (לחם שלמה לה"ז אורניך א"ח נג, בדעת הטור א"ח רס"א), ויש סוברים, שלא דוקא דקלים, אלא אפילו אילנות נמוכים יותר, ונקט דקלים משום שהיו מצויים במקומם, או לדוגמא בעלמא כדרך הגמ' במקומות רבים, שכותבת דקל